

BİR ÜNİVERSİTE KİTAPLIĞINDAN İZLENİMLER

Sami GÜRTÜRK

Geçen ay Fransa'ya yapmış olduğum kısa gezi sırasında dayanamadım. Gerekli girişimlerde bulunarak «Bibliothèque Interuniversitaire de Rennes»i gezdim. Ve eski bir kütüphaneci olarak da izlenimlerimi genç kütüphaneci arkadaşlarıma iletmek istiyorum. Ancak konuya girmezden önce terim bakımından bir bağışlanma dileğinde bulunayım. Daha önce yazmış olduğum «Fotoğraflarla Halk Kütüphaneciliği» adlı kitabımın başlangıcında «Kitaplık» ve «Kitaplıkçı» terimlerinin «Kütüphane» ve «Kütüphaneci» kavramlarını karşılamadığını belirtmiştim. O günden bu yana, dilimizdeki arılaşma ve gelişme uyarınca, ben de öz Türkçe sözcüklere, elden geldiğince yer veriyorum yazılarımda. Ne var ki, kütüphaneci ve kütüphane terimlerinin Türkçe doyurucu karşılıklarını bulamadık henüz. Bu nedenle yazımın, dilinin karma olduğunu görenler başka türlü yorumlamasınlar isterim.

İlkin kitaplığın konumunu belirteyim. Fransa'nın Kuzey Batı yöresine Bretanya deniliyor. Burası Manş Denizi ile Atlas Okyanusu arasında düz bir tarım bölgesi. Özellikle sıcak su (Golfistrim) akımının etkisinde olduğu için bizim Doğu Karadeniz bölgemiz gibi bol yağışlı bir yer. Bölgenin merkezi '200 000' nüfuslu Rennes (Ren) kenti. Gezdiğim kitaplık ise bu kentte kurulu iki üniversitenin ortak kitaplığı. Bilindiği gibi her üniversitenin birçok bölümü (bizde fakülte onlarda enstitü) var. Her üniversitenin kitaplığı yanısıra bölümlerinin de ayrıca kitaplıkları var. «Bibliothèque Interuniversitaire de Rennes» ise her iki üniversitenin yararlandığı ortak kitaplık.

Kitaplığın niteliklerini anlatmazdan önce Bretanyalılarından azıcık söz etmem gerekiyor. Daha çok çiftçilik ve hayvancılıkla geçinen bu bölge halkı kendilerinin gerçek Kelt (Celte) olduklarını ileri sürüyorlar. Bu nedenle de Fransızlardan ayrı bir soy olduklarını söylüyorlar. Bir ara bağımsızlığı tatmış, özerk bir devlet de kurmuş Bretanyalılar. O yüzyılda yapılmış olan parlamento binalarını, ayrı bir duygusallıkla anlatıyorlar turistlere. Bana öyle geldi ki, yaşadıkları bu sav (iddia) ın etkisiyle her şeyin daha iyisini ve daha güzelini yapmaya çalışmışlar. Örneğin yolları, okulları, konutları daha bir başka. İşte sözünü ettiğim bu kitaplık da aynı duygulardan etkilenmiş gibi güzel, düzenli ve temiz.

Kitaplık, 10 000 metrekarelik bir yer tutmuş kentin merkezinde. Genişçe bir bahçesi de olduğu için yeter sessizlik içinde. Aslında kentin kendisi de hayli sessiz. Konutlar ortada kümelenmeyip kırsal alanlara doğru yayılmış. Ayrıca korna çalma yasağı, kavgaya karşı ilgi ve istek duymama ve tüm çocukların okullara yerleştirilmiş olması gibi nedenlerle kentte gürültü yok. Kitaplık yapıları on yıl olmuş. Asansör kullanmak istememişler. Yapıyı üç katlı olarak plânlamış ve yaymışlar. Bu yüzden olacak kitaplığın her bölümü, okuma salonları, personel çalışma odaları, kitap depoları ve hatta tuvaletleri geniş, aydınlık ve rahat. Yerler karo/muşamba döşeli. Kitap rafları raftan çok mobilyaya benziyor. Yani sadece taşıyıcı değil, süsleyici ve iç açıcı olmaları da istenmiş. Aydınlığı en bol olan yerler okuma salonları. Buralarda okuyucu masaları mimarların çizim masaları gibi geniş ama düz. Okuyucu, sandalyasını, masanın istediği yanına koyup okuyabiliyor. Kitapların çoğu salonlarda. Ancak salonlarda ne memur var ne de hademe.⁽¹⁾ Gelenler diledikleri kitabı alıp okuyor, çıkarken de okuyucu fişini dolduruyor. Okuyucu dilerse, gerek duyarsa, ilgili personele başvurup ondan bilgi alabiliyor, yardım istiyebiliyor.

Yönetim biçimine gelince. Kitaplık üniversite sekreterliğine bağlı. Ama özerk. Çünkü üniversite öğretim üyeleri bile giriş kartı olmadan kitaplıktan yararlanamıyor. Kitaplıkta müdürden sonra en yetkili personel konservatörler. Bunlar üniversite öğrenimi görmüş ⁽²⁾uzman kitaplıklar. Her biri üç dört bilim dalına bakıyor. Kitaplık çeşitli seksiyona bölünmüş. Her seksiyonda '4' konservatör, '9' magazinier ve '3' daktilocu görev almış. Hademe ve odacılarla birlikte her seksiyonda '22' kişi çalışıyor. Edebiyat, tıp, bilim, hukuk gibi çeşitli seksiyonlar var. Magasinierler üniversitede kütüphanecilik öğrenimi görmüş kütüphaneciler. Her kütüphanecinin ayrı bir çalışma odası var. Yani bu kitaplıkta birçok memur bir yere sıkıştırılıp camdan denetlenmeye kalkışılmamış. Daha açık bir deyişle çalışanlara yalnızca sorumluluk yüklenmemiş, yetkiyle donatılmışlar da. Örneğin bana kütüphaneyi gezdiren ve sorularımı yanıtlıyan kütüphaneci (Mlle Thomas) kurumun baş yöneticisi gibi rahat ve saygındı görevini yaparken.

(1) Okuyucuya karşı gösterilen bu güvene başka alanlarda da tanık oldum. Otobüste sürücü yolcuya, süpermarkette yönetici alıcıya, kırsal yörede ev sahibi komşusuna güvenmiş ve hırsızlığa karşı hiç bir önlem almak gereğini duymamış.

(2) Fransa'da anaokulu öğretmeni bile üniversite çıkışlı.

Yazımın başlığından da anlaşılacağı gibi bu bir gezi ve izlenim notu. Onun için kütüphaneciliğin teknik ve bilim alanına girecek değilim. Ustelik bunu yapabileceğimi de sanmıyorum. Bu iki nedenle ben, yalnızca gördüklerime birer çizgiyle değinip geçeceğim. Kitaplıkta her kitap için '8' tane fiş tape ediliyor. Bu fişlerden biri Paris'e gönderiliyor. Kitaplar raflara ondalık sisteme (dizgeye) göre yerleştirilmiş. Üç tür fiş çıkartılıyor: Kitap adına göre, yazar adına göre ve konularına göre. Kitaplığın ilk katında (giriş) genel fiş kataloğu var. Ayrıca her okuma salonunda da fiş dolabı var. Örneğin hukuk kitaplarının bulunduğu salonda hukukla ilgili fişler bulunuyor. Süreli yayınlar bölümünde de bunlarla ilgili fişler. Fransa'da kitap yasaklama gibi bir tutum olmadığı için yasak kitaplar diye bir bölüm akla gelmemiş. Sözlükler ayrı bir bölümde duruyor. Merak ettim Türkçe sözlük de var mı diye. Birlikte aradık, yoktu. Kuşkusuz Türkçe kitap da aradık, bulamadık. Türklerle ilgili hiç mi bir şey yok diye gezinirken Yunus Emre'nin bir çevirisini bulduk. O bile beni avuttu. Kitaplığın ayrı bir cilt atölyesi yok. Buna karşılık üniversitenin cilt atölyesi kitaplığın tüm kitaplarını ciltliyor. Patoloji servisi de yok. İşin tuhafı, böyle bir servisin varlığından Mlle. Thomas'ın da haberi yoktu. Kendisine bunun gereğini, kütüphanecilikte ayrı bir brans olduğunu ve özellikle İtalya'da bu konunun bir bilim dalı niteliği kazandığını anlatmaya çalıştım. Kitaplıkta mikrofilm ve fotokopi servisleri de var. Ama benim en çok hoşuma giden, kitaplığın girişindeki fotokopi makinesi oldu. Yarım Franc gibi küçük bir parayla çalışan bu otomatik⁽³⁾ makineyi okuyucuların hizmetine sunmuşlar. İstiyen, dilediği kitabın, gerekli gördüğü sayfasını makineye koyup fotokopisini çıkartıyor.

Vardığım kanıyı özet olarak söylemem gerekirse şöyle diyeceğim: Devlet baba Rennes'de okuyan üniversite ve yüksek okul öğrencilerini düşünerek kesenin ağzını açmış cömertçe. Mimar da, dekoratör de okuyucuya değer vermiş. Sözgelimi, sigara içenler için ayrılan bölme de çok güzel bir küçük salon. Şöyle ki: Duvarlar boydan boya koyu ve açık kahverengi cilalı tahtalarla örtülmüş. İçindeki koltuklar maroken kaplı. Yerlerin sadece taş olmasına razı olmamışlar. Karoların aralarına halıser türünden kareler yerleştir-

(3) Oralarda her şey otomatikleşmiş. Kapılar yaklaşınca açılıyor; tuvaletler kullanınca kendiliğinden temizleniyor. Sokaklarda makineler bizim seyyar satıcıların yerini almış. Süt, çikolata ve benzerini satıyor. Dahası, tatil günleri, isteyenlere çek karşılığı para veren makineler bile var. Ayrıca, fotoğrafçısız fotoğraf çekirmek de olanaklı

mişler. Üstelik duvarları modern tablolarla da süslemişler. Dahası, ucuz cinsten kütblaları alıp sehpalara koymak yerine, ayaklı kütlükler yerleştirmişler. Sigara içenlerin bu sırada canları sıkılmasın diye salonun camlarını elden geldiğince geniş tutarak bahçeyi ve kenti görme olanağı sağlamışlar. Bütün bunları izledikten sonra, daracık salonlarda, sıkışık düzende, kimi zaman dirsek dirseğe oturan üniversiteli çocuklarımızı anımsadım ve içim burkuldu.

Son olarak belirtiyim ki, bir üniversite kitaplığı olduğu halde, ödünç kitap verme servisi (iare) de var. Belli süreler için, istenilen kitaplar ödünç olarak alınabiliyor. Yineliyeyim, istenilen hemen her kitap. Ne var ki, orada da kimi öğretim üyeleri aldıkları kitapları geri vermekte güçlük çıkartıyormuş. Bu benzerliğe karşılık, kütüphanecileri geçim bakımından sıkıntıdan uzak gördüm. Giyimleri, otoparktaki arabaları ve davranışlarındaki rahatlık bunu gösteriyordu. Türk kütüphanecileri olarak ne kötü günler yaşadığımızı anımsayınca yadellerde, dayanma gücümüzün yüksekliğini düşünerek avundum.